

a földrajza vonatkozó oly nevezetes mozzanat, melyben az ő neve ne legelől szerepelne s melyek között a legnevezetesebbeknél ne ő lenne a döntő. A külföldi «Deutsche Rundschau für Geographic und Statistik» 1881-ik évfolyama, közölve külföldön is méltán nagy hírnévnek örvendő hazánkfa arcképét, életrajza kezdetén elmondja róla, hogy «a földrajzi tudományok elterjedését illetően hazánkban mindent neki köszönhetünk». S e nagy szó nem pusztán frázis a jelen esetben. Hunfalvy volt az, ki a régi «Budapesti Szemle» füzeteiben hangya-szorgalommal gyűjtötte s ismertette a földrajzi adatokat, az akadémiában s a szakirodalomban ő volt az irányadó és tájékoztató, a földrajzi társaságnak alakulása óta máig, hosszú másfél évtizeden át ő a folyvást egyhangulag megválasztott első elnöke; mint egyetemi tanár ő képezte ki a földrajz modern tanárainak legnagyobb részét, nagyobb földrajzi vállalatokban, minők voltak Reclus «Föld»-jének s Hellwald «Föld és népe» átdolgozásai s a földrajzi társaság által kiadott «Utazások könyvtára» stb. az ő közreműködése és tanácsa volt az irányt szabó.

Mellőzve kisebb dolgozatait, melyek között különösen figyelemreméltók a földrajzi társaság évi közgyűlésein a megelőző években történt földrajzi eseményekről és kutatásokról felolvasott elnöki jelentései, 1863—65-ben jelent meg tőle az akadémia megbízásából «A magyar birodalom természeti viszonyainak leírása» ezim alatt kiadott három kötetes nagy mű, mely még most is pártatlan forrásmunka s később az «Ég és föld» című természettani és csillagászati földrajz. Már előbb egy németországi kiadó felhívására illusztrált három kötetes művet írt hazánkról «Magyarország és Erdély képekben» ezim alatt. 1869-ben az országos iparegyesület megbízásából a népoktatási tanintézetek számára készített földrajzi kézikönyvet, 1875-ben a kormány megbízásából a középiskolák számára adott ki egy 4 kötetes tankönyvet, melyek mindegyike még ma is használatban van.

Ily nagy tevékenység s huszonöt éven át folytatott tanári működés már magában is elég biztosíték arra, hogy a nagy mű, mely e hosszú munkában töltött élet fáradozásainak főeredménye, valóban alapos dolgozat. S a tudományos kritika el is ismerte, hogy Hunfalvy «Egyetemes földrajza» a világirodalomban is számot tesz, még oly nagy szabású dolgozatok mellett is, minők Reclus munkája s mi magyarok méltán örvendhetünk, hogy e műnek hazánkat illető második kötetét, mely «A magyar birodalom földrajza, különös tekintettel a néprajzi viszonyokra» ezim alatt 888 sűrűn nyomtatott lapra terjedő vastag kötetben jelent meg, Hunfalvy Jánosnak adatott megírnia. A mű, melyben a legcsekélyebb idevonatkozó adat is gondosan fel van használva s melynek esetleges hiányai — különösen a részletes térképek mellőzése — nem a tudós szerzőtől függő akadályokból magyarázhatók, a magyar tudományos irodalom egyik büszkesége.

Hunfalvy tevékenysége azonban nem szorítkozik tisztán a földrajzra. Nála a magyar szellem a német alaposággal egyesülve mutatja ki erejét. Kevés szaktudósunk van, ki a közélet más feladatai iránt is oly érdeklődést mutatna, mint ő. Budapest fővárosának tevékeny polgárai között az első között van mindenütt. Egész sereg egyesületnek (budai kör, budai tanító-egylet, II. ker. iskolások, stb.) elnöke; az ő elnöklete alatt tartatnak meg a főváros vizivárosi kerületében a választások és a polgároknak közügyekben történő összejövetelei. Budapest felvirágzó közoktatásügyében kiváló szerepet játszik s nem ismeretlen, hogy sok közügyben — minő volt például a 70-es években a Duna budapesti szakaszának szabályozása — élénk agitáló szerepet játszott.

Mint az országos közoktatásügyi tanács tagja s a közoktatásügyi kormány egyik bizalmas tanácsadója, országos fontosságú tevékenységet fejtett ki közoktatásügyünk érdekében. Működése kiterjed a külföldre is, 1869-ben Hágában, 1872-ben Szent-Pétervárt, 1885-ben Párisban és Londonban, mint a magyar kormány küldötté vett részt a statisztikai kongresszusokon, továbbá 1871-ben Antwerpenben, 1875-ben Párisban, 1881-ben Velenzében volt ott a nemzetközi földrajzi kongresszusokon s mind a három alkalommal a kongresszus egyik alelnökévé választották. 1873-ban a bécsi és 1878-ban a párisi világiállításon volt jury-tag s az utóbbi helyen őt választották a földrajzi csoport elnökévé.

Vasszorgalom és a tudomány és közélet érdekei iránt élő nemes lelkesület kell ahhoz, hogy egy ember ennyit végezhesen. De kevesen tudják, hogy ez az ember e mellett még a fiatal tudósok egyik lelkes barátja is, ki sok időt és fáradságot szentel arra, hogy a kiket pártfogására érdemesít, azok pályáját a megélhetés nehéz terhei felbe ne szakítsák és hogy ez a tudós férfiú a főváros zajától távol eső csendes otthonában, a budai vár oldalán (a hol nemcsak a saját házában, de érdemeiért polgártársai által már életében az ő nevével elnevezett utcában is lakik) a családi élet és kertészkedés apró bajaival oly szeretettelőten képes foglalkozni. Ez a meleg érzélem és lelkesedés az, mely Hunfalvy Jánosnak e tisztos korban is megőrizte ifjú erejét és ez a vasszorgalom nyújtja a biztosítékot, hogy nagy művét, melyre nemcsak ő lehet büszke, de büszke a magyar társadalom is, ő fogja befejezni és befejezni úgy, a mint lelkesületében tervezte és megkezdte.

CSENDÉLET.

Lágyan ring a könnyű böleső
Éji lámpa fényinél;
Bölcsőben parányi gyermek,
Kis leányom gögicsél.
Ajka piros, álla gödrös,
Kis kacsoja szikraság...
Ránk mosolyg oly bájoslú mint
Rózsabokron a virág!

Hogyha alszik, s álma közben
Néha-néha fölnevet:
Boldogító édes érzés
Hatja által lelkemet.
Álma fölött altatónak
Zendül édes játszi dal...
E kis gyermek kis szobámban:
Mennyet, földet áthidal.

Lágyan ring a könnyű böleső,
Édes anyja reneti;
Öröm ül itt minden arcon
S minden olyan ünnepi.
Boldogság honol lakomban...
— A minőt csak Isten ad —
Feleségem, kis leányom;
Szeretettel fonnak át!

E kis ház minden világom,
Nékem az üdv itt virul...
Álmaimnál bölcsődal zeng
Ujra — és hajnal pirul.
Feledvék a tört remények...
E rongy élet gondjai;
Rám borulnak enyhén, lágyan:
Rózsabokrok lombjai.

Lágyan ringó könnyű bölesőt
Én is sokszor renetem.
Mikor benne angyalokkal
Játszva, alszik gyermekem.
Lelkem — fölötte megállva:
A jövőben andalog...
Szeressétek a kis Erzsit
Míg csak él, jó angyalkol!

Kósa Ede.

JURÁTUS-ADOMÁK.

Fáy András kiadatlan emlékirataiból.

A törvénygyakorló pár év, u. m. a patvarista és jurátusi, s kivált az utóbbi, csak még e folyó század elején is, varázsbáju korszaka volt a magyar nemes ifjú életpályájának. A vidoran pezsgő fiatal vér és nemesi kiváltság szabad tért nyitgattak előtte a vig szeszélynek és szinte korlátlanlanságig szökdelő kedvesapongásnak; tréfák, bohóságok, kedélyes, de gyakran vastkos ingerkedések, sőt kisebb-nagyobb kihágások is napirenden voltak nála; mik minthogy többnyire a gondatlan fiatalság rovására történtek, vagy a százakra menő s szoros barátilag összetartó jurátusi testület közt ritkán valának kipuhathatók, annál kevésbé korlátozhatók, minthogy a kuria tagjai is számos rokonokat számíthattak a jurátusi seregben. Innen a pajzán jurátus Pesten félelmes és többek előtt, kik jurátus-máját kösölték, gyűlöletes volt; ezért mondá az egyszeri német borbélylegény a vele összekapott suszternek, ki őt különféle válogatott czimkékkel szidta, s végre jurátusnak nevezte: «mindennek nevezhetsz, mi tetszik, de jurátus nem vagyok, ilyen amolyan», s e szavakra ököre került a dolog.

Egyike volt a legvidorabb kedélyű, elmés és pajzán jurátusoknak a múlt század végével Erdődy Lajos, biharmegyei, jó családú és vagyoni birtokos.

Egykor karácsonyi törvényszünetre hazatért Pestről, s egy pusztai csárdába ebédre szállt. Csikorgó volt a hideg; a párazatos s egyszerű szerszám maró lég deret fagyasztott szakállra és bajuszra. A csárdás szobájában két gyermeke feküvén beteg, a vendégek a jó gőzösré fűtött nagy ivószobába vonták meg magokat s Erdődy is abban foglalt helyet a hosszú asztal egyik végén, melynek másikán három gulyás marhasülttel lakomázott, s több kiürített palack borral öblögette azt le.

A gulyások már-már laposakat pillantgattak az elázásnak miatta, azonban Erdődy tréfi, mikkel csakhamar megnyerte kedvöket, kissé felvillanyozták őket. Adomázott nekik Pestről, kötvén orrukra hihetőt és hihetlent s a bizalmaság közte és hallgatón közt nőtött.

A legifjabb legény csontot vetett a lábuknál heverő ebnek.

— Hiába vetsz annak öcsém, — szól az öreg gulyás, — öreg kölyök már az, nincs fogja a csonthoz. Ej ha megfejlhetné!

Egyszerre ostor pattant a csárda ablaka alatt, egy négy lovas hintó állt meg ajtaja előtt, s nem sokára az ivószoba ajtaján egy öles magasságu, száraz, mogorva arcu és színű, s egész a szájjáig lehajló sasorru ur lépett be, kopottas farkasbundában, fején hálósapkával, ezen felül fület takaró más süveggel, melynek tetején háromszögű sulyomkalap ült. Nem köszöntött beléptével senkit, hanem feszartó léptekkel járt a szobában fel s alá, s észre sem látszott venni, hogy más is van kivüle a szobában. A gulyások meresztett szemekkel, egyike két könyökére támasztott fölvel, az öreg gulyás pedig meg-megcsóválva fejét kísérték a sétálóknak lépteit és fordulatait s olykor-olykor kérdőjeles arczokat fordítottak Erdődy felé. Ez azonnal felismerte az idegenben K—s szeptemvirt; de hallgatott s ismerve annak feszes dőllyét, melylyel különösebben a törvénygyakorló ifjúság irányában viseltetett, azonnal egy kis borsuló tréfán jártatta elméjét.

A magas vendég kifordult valami aprómarhasülttel rendelni meg a csárdásnéval.

— Ismerik kendtek ezt az urat? — kérde Erdődy azonnal a gulyásokat.

— Nem mi, uram! — felelének ezek kandi arczal; — de csodabogár lehet.

— Az azaz az! oly titokkal bír az földi, melyben

nincs párja az országban. Ez atyafiak — kutyaköszörs!

— Kutyaköszörs! — kiáltanak a gulyások, s nyitva maradt szájok a csodálkozásnak miatta. Mi mesterseg az uram?

— Olyan biz az, földieim, hogy a legöregebb ebet is, tudja a manó, miféle kövel, úgy megköszörül, hogy szinte fiatal kölyök válik belőle.

Öreg gulyás. Ej, ha az én Sajómat megköszörülne!

Erdődy. Meg biz az, ha akarja! De látják kendtek, mestersege, merthogy maga van az országban, noha csak egy petáért köszörül egy ebet, igen jövedelmes; ezért jól fölvitte isten a dolgát, és azóta szegényli mestersegét, és csak nagy uraknak köszörül. De ha erősen fogják és nem tágnak rajta, végre mégis megteszi.

Öreg gulyás. No hiszen, majd megpróbálkozunk vele.

Erdődy ezzel, be lévén fogva lovai, odább illant, nem tartván tanácsosnak bevárni ármánya további fejletét.

— Uram! — szól az öreg gulyás K—shoz, a mint ez ismét az ivószobába lépett, s egy petáért kiszemelve marha-hólyagjából, azt az asztalra dobá, — itt a peták, köszörülje meg a kutyámat. Sajó ne!

K—s. Mit? Mit akar kend?

Öreg gulyás. Itt a pénz uram! Köszörülje meg öreg kutyámat!

K—s. Elment kendnek az esze, vagy beitta kend?

Öreg gulyás. Tudjuk, tudjuk. De uram a szegény legény pénze is csak olyan, mint a nagy uraké. Aztán azert, hogy már jól megszédte magát az úr, ne tagadja, ne szégyelje hasznos mestersegét.

K—s (a többi gulyásokhoz). Meg van tébolyodva ez az ember?

De a többi gulyások még nyersebben keltek pártjára az öregnek. A feleselés mindig élénkebb, fenyegetőbb lett; már a furkások is kezdtek forogni s mindinkább szorult kapezaja a vendégek; migem szerencséjére ennek, a zajra belépett a csárdásné, ki jól ismerte a szeptemvirt, s ügygyel-bajjal felvilágosította a bősüzt gulyásokat.

Szerencséjére Erdődynek őt senkiesem ismerte a csárdában, különben a duló-fuló s nem kis tekintélyű úr előbb-utóbb torkára forrasztotta volna kissé vastkos tréfáját.

Juraterian Erdődy Járius nevű, akkoriban pesti híres ügyvédnél volt. Járius szinte a nyereségig darabos, mogorva és szigorú ember volt, ki a patvariát a pati (szenvadni) latin szótul gyökerezettette, s szerette éreztetni jurátusaival, hogy nála nem urfiak, hanem fegyenczek, kiknek üdvökre válik egy kis sanyargattatás, mintegy intermezzóul az otthoni kényelem és bőség között. Ezért mintegy gyönyörét lelé abban, hogy ifjait kényelmükben, szenvedélyeikben, egykor-máskor zavarja, mit nem ritkán némi ingerkedéssel is eszközte.

Báró P.L-nak ügyvéd-elhalván, Járiust választá ügyvédnek, s írt neki, jöne ki Aszódra, átvenni a poróket, okleveleket s egyszerűen értesülni a család ügyeiről. Járiusnak szintén ügyvédi dolga lévén Aszód szomszédságában, Tóth-Györkön, onnan előre küldé Erdődyt, jelentené jöttét, s nevében idvezelné a bárót. Aszódra érven Erdődy, mulattató, vig társalgásában és elmézésé-geivel csakhamar megnyerte a báró kedvét.

— Milyen ember Járius úr? kérde ez; nem ismerem meg.

— Jó öreg úr biz az! — felelé Erdődy; — hanem arra vagyok bátor figyelmeztetni nagyságodat, hogy már nehezet hall. hangosan méltóztatsek szólani hozzá.

— Köszönöm a figyelmeztetést.

Kierkezvén Járius, Erdődy, jurátusi tisztjéhez képest, a kocsihoz ugrott kiemelni belőle az öreg urat.

— A báró siket! domine spectabilis, — sugá ennek; — hangosan kell szólni hozzá.

— Jó lesz, jó! — mondá princzipális.

— Isten hozta domine spectabilis, — kiáltá a báró bakteri hangon a lépcsőkön Járius elébe. — Szerencsés jó estét domine illustrissime! — viszonzá torka szakadtából Járius.

Polyt kiűn és benn a társalgás mindkettő részéről telhetően erőtett hanggal és mellel, mi miatt az öreg Járius görös köhögés vette elő.

— A manó fog neked kiáltozni! — dörmögé végre lassúbb hangon.

— A manó neked is! — viszonzá szint' oly hangon a báró.

— Hát nem siket ön?

— Én e? meghallom én nagyságos uram a suttogást is; hanem nagyságod...

— Meghallom én is az egérezinczogást is!

Igy a báró élénk kacajja közt kisült Erdődy liderezsége, mely a jókedvű bárót mulattatta ugyan, de a mogorva főnöknek orrában maradt.

Másnap az irományok átvételével telt el. Harmadnapra pedig, farsangnapok lévén, az aszódí fogadós bált rendezett. Ebből Erdődy nem hiányozhatott. Elment s vígan mulatott kivilágos virradtig.

Harmadnapra kocsi uték Pest felé. Erdődy álmatlanul töltvén az éjt, csakhamar elszunnyadt ültében és Járius kibuzván jurátusának kardját, tokostul kiveté azt a kocsiból.

— Domine fráter! — kiáltá néhány perez mulva, — kiesett a kend kardja.

Erdődynek utána kelle futnia, mialatt haladván a kocsi, jól megszalasztatta őt főnöke. Erdődyt erőt vett az álom másodsor, harmadszor is és Járius mindannyiszor ismétlé, Erdődynek nem kis bossúságára a kardkivetést.

Kerepesre érve kis kurta ebédet ettek a fogadóban. Az alatt Erdődy átvete a maga kardját Járiusnak tokjába s a magáéba Járius kardját dugá. Délután újra elaludt Erdődy, vagy legálább tette álmat, s Járius kiveté saját kardját. — Domine fráter! — ismét kiesett a kend kardja.

Erdődy felriadt, megkapja Járius kardtokját. — De az én kardom itt van, hanem a tek. úr ezüstös kardja esett ki.

— Üsse meg a mennykő! — kiáltá Járius, megbizonyosodván tévesztéséről. — Hamar, iziben fusson kend érte.

Erdődy lezállott, de a helyett, hogy visszavért volna a karddal, szépen visszagyaloglott Kerepesre, ott elfogatot rendelt magának s Aszódra hajtattott vissza, hol másnap vígan bálózott a bárónál. Járius, saját kardja forogván veszendőben, aggodalmasan várakozott kocsijával huzamos ideig Erdődy visszatérésére; végre tartván az elsötétedéstől, behajtott Pestre, de a megjászódtatást nem feledé.

Néhány nap mulva sejtette Járius, hogy Erdődy ismét bálba készül.

— Domine fráter! — szóla este felé jurátusának, — itt fog kend velem hálni; nem szeretem az éjjeli köszalást.

— Jól van domine spectabilis! — felelé Erdődy rejtett bossúsággal.

Éjjel táján kikel ágyából Erdődy, zajjal, káromlással rántja ki kardját, mintha valakivel csatározna, csörtét vele és vagdal mindenfelé. Járius felriad álmatól, s hallván a veszélyes csörtetést, kiszökik ágyából, s nehogy kardvágás érje, nyoszolyája alá bú, hol, minthogy Erdődy a jelenetet többször ismétlé, az egész éjt álmatlanul tölté.

— Mi a hét mennykőt csinált kend az éjjel,

domine? — kérde reggel mérges boszuval Erdődyt.

— Én, domine spectabilis? aludtam, mint a tej.

— Szépen aludt kend, majd körságossá teszi az embert. S elbeszélé rémes kalandját.

— Bocsanat domine spectabilis, — szóla hunyászkozást tetetve Erdődy, — elfelejtettem figyelmeztetni a tek. urat, hogy én néha holdkörságban és alvajrásban szenvedek.

— Vigye hát a patvar kendet! háljon kend ezentúl a maga szobájában.

Volt akkoron Biharban egy Lövey László nevű, jó birtokú táblabíró, a legsimplexebb fráter azok közül, kik valaha zöld asztal körül ültek. Ez hét éves korában tovább egy évvel nem bírta betanulni a miatványt. Magántanítója nem hagyta őt estve lefeküdni addig, míg a miatványt el nem imádkozta. A fiú mindenkor a két helyen előforduló «miképen» szón szenvedett hajótörést és a mint a második «miképen»-hez ért, tudniillik «miképen mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek», mindenkor oda ugrott vissza: «miképen menyben azonképen itt e földön is». Így a fiú egy este úgy mint más este, mindig ezen kis körben keringett, s nem bírt végére érni a miatványt. Tanítója csak hagyta őt keríteni végteleül. Végre a gyermek szerfölött elálmosodván, a mint ismét a második miképenhez ért, sírva jajdult fel: ej, miképen mennyben.

— Miképen mi is! gazfiú! — kiálta ekkor a tanító s a fiú bejövén a szövegbe végig mondá valahára pensumos imáját.

Később ezen Lövey nagy kedvelője lón a boritalnak. Egy barátí körben arról panaszkodott, hogy a nevelők fonákul szokták felgöngyöztetni a növendékeik tehetségeit, hajlamait és jellemeit. Így például ő belőle is jó diákot és jó szónokot lehetett volna ezélszerű módokkal képezni.

— Igaza van urambátyámnak, jegyzé meg Erdődy; így például, ha urambátyámnak borban adták volna be a diák szót és szónoklatot, meg fogta volna haladni Scaligert, sőt Cicerot is!

Bántotta e megjegyzés Löveyt s tettelesen akarván megczáfolni a gúnyolót, egy bihari közgyűlés alkalmával, melynek fő tárgyát előre tudta, elkészített, vagy inkább készítettett egy süjtásos szónoklatot; s a mint a közgyűlésben ama tárgy került tanácskozás alá, felállt Lövey s bátran neki rugtatva kiáltá: Tekintetes Karok és Rendek!

A szokatlan s épen nem várt megszólításra rája meredt minden szem s különösen a vele épen szemközti ülő Erdődyé.

— Tekintetes Karok és Rendek! — kiáltá még egyszer Lövey.

— Halljuk! halljuk! — lón a kandsággal teljes válasz a közönség részéről.

— A mi párduczos eleink — kezdé ünnepélyességgel Lövey.

— Bajuszt hordtak! — vágott hirtelenében közbe Erdődy; s lón oly átalános kacajja a teremben, hogy Lövey többé szóhoz sem juthatott, s nem igen bírta volna többé föllelni szónoklata fonalat. Miért fiscalis actiót sürgetett a keredlen szónok-segéd ellen; de a közönség elkaczagta biz azt.

Közi: Dr. BACICS FERENCZ.

ANGOL HITBIZOMÁNYOK ÉS A BATHYÁNY-PÖR.

Kiváló nevű magyar jogtudósok fordultak meg közelebb Angliában, hogy szakértökként szerepeljenek abban a pörben, melyet Bathyány-Strattmann Ödön herceg indított atyja, Gusztáv herceg végrendeletének végrehajtója ellen hitbizomány-csonkítás ügyében. A pör, mely múlt hó 8-dikán vette kezdetét Londonban, teljesen alkalmas arra, hogy feltűnést keltsen, főleg azért, mert először áll benne a magyar és angol jogfelfo-

gás éles ellentétben s mert szálai belenyulnak az angol arisztokrácia legbensőbb vagyoni ügyeibe s egy százados intézmény fogvatkozásait leplezik le a nyilvánosság előtt.

A pör előzményei a hírlapi tudósításokból eléggé ösmertek s azért csak röviden vázoljuk a következőkben. Batthyány Gusztáv herceg, a londoni előkelő élet ismert sport-embere, 1838-ban honosított az angol parlament által, s angol alattvaló lett, anglikán vallást vett fel, a nélkül, hogy a magyar állam kötelekeiből kilépett volna. Ausztriában, Magyar- és Horvátországban fekvő hitbizományi javait e közben teljesen elhanyagolta, sőt azokból a járadékot előre fölvetve, a mint ez már általános szokás az angol hitbizományok élvezőinél. Amde hazai törvényeink szigorúan intézkednek arra nézve, hogy a hitbizomány abban a karban adassék át, a melyben átvétett, minden időközben történt rongálással a hitbizományost terhelvén. Ez alapon lépett fel az elhunyt fia, Odón herceg, követelvén egyfelől az apja által fölvetett, halála utáni időre járó bérnek az örökségből leendő visszafizetését, másfelől ugyancsak az örökség terhére a hitbizomány kijavítását is.

E néhány sor voltaképen az angol főrangú világ számtalan családi viszályának képezi kulcsát. Világot vet ama számos szenzacionális családi drámára, azokra a monstre igénypörökre, végrendelet- és gyermek-sikkasztásokra, testvérgyűlölségre és szédelő csalásokra, melyeknek izgalmas meséit angol társadalmi regényekből ismerjük s melyek mind az angol majoratusban találják meg forrásukat. Megjutalmazza a fáradságot, ha e sajátos intézmény feletle érdekes vonásait közelebbről is szemügyre vesszük, mert habár körjelei nem mutatkoznak úgy, maga az intézmény tényleg nálunk is létezik, hitbizományok alakítása a korona közbejöttével nálunk is eszközölhető, sőt újabban épen különösen hatályos eszközül tekintetik, előkelő nevű arisztokrata családok történeti fényének s hatalmának megőrzésére.

A hitbizomány élvezője, úgy az angol mint a

magyar, természetesen nem nyulhat a hitbizomány tőkéjéhez, de annál korlátlanabb rendelkezésre áll annak egész jövedelme. S minthogy e jövedelem néha óriási, könnyen szolgálhat alapul arra, hogy akár biztosítási uton, akár egyszerű tőkésítés útján, akár pedig iparvállalatokba való befektetés által az első mellett egy második vagyont képezzen. Ez a második vagyon egészen és osztatlan birlalója tulajdonává válik, ki arról végrendeletileg is szabadon intézkedhetik. Ez az úgynevezett *personality* az, a mi, mint épen a felmerült Batthyány-ügyben is az eset, a hitbizomány megcsontításaért is felelős. Ha a hitbizomány jövedelme nagy, s élvezője takarékos, az is megtörténhetik, hogy a *personality* jelentékenyebbé nő magánál a hitbizománynál.

Mindazáltal ez ritka eset. Általában az angol főurak egész jövedelmüket elköltik s legfőlegb egy részét szánják arra, hogy ifjabb gyermekeiknek is némi hagyományt juttassanak belőle. Ha a hitbizomány oly uradalomból áll, melynek gazdasági felszerelése, gulyái, igásai stb. vannak, e tartozékok az angol szokás szerint szintén *personality*-nak tekintetnek s következéské azokról a hagyományozó szabadon rendelkezhetik. Így aztán gyakran előáll annak szüksége, hogy

E. RONJAT.

UJFALVY KÁROLY.

E. RONJAT.

UJFALVYNÉ, BOURDON MÁRIA.

az örökös árverésen kénytelen magához váltani a fölszerelést és a gazdasági állományt. De hasonló történhetik a paloták butoraival, a lovakkal, a hintókkal, képekkel és ékszerekkel is. Ezért követi majd mindig egy-egy angol lord halálát árverés, melyen a hermelinköpenytől s a lordi koronától egészen az elhunyt rendjelei, szivarjai, borai, sőt ócska ruháiig, minden eladásra kerül, hogy kenyeret adjon a hajadonon maradt leányoknak, míg az idősebb fiúr csak a pusztá hitbizományt, annak jövedelmét és címét örökli.

Nem segíthet a dolgok e rendjén egyéb, mint egy-egy parlamenti törvény, mely ezt vagy amazt a majorátust részben vagy egészen eltörli. Ennek is közelebbről hallhattuk példáját a híres Blenheim-fele képgyűjtemény ügyében, mely a Marlborough hercegi hitbizomány kiegészítő részét tette volt. Az a remény, hogy a Blenheimfele gyűjtemény Rafeeljét és I. Károlyt a nemzeti képtár részére megszerezhetik, arra bírta a felsőházat, hogy engedélyezze e történeti képcsarnok elidegenítését.

De egészen más utakon is ezer meg ezer módja van a hitbizomány élvezőjének annak megcsontítására. Megújíthatja az örökberleti szerződéseket, levágatja erdőit, elad minden eladhatót, lemond járadékáról készpénztöke fejé-

ben, elhanyagol oly dolgokat, melyeknek fentartására folytonos gond szükséges, stb. stb. s hanyatt-homlok rohan az uzsorások karmaiba. Az eredmény nem soká késik: tíz-tizenöt év alatt oly vagyon is, melynek csak jövedelmei milliókat képviselnek, nyom nélkül látszik elolvadni. Minden esetre csak ideiglenesen, mert az alap, mely elidegeníthetlen és elpusztíthatatlan, megmarad, s húsz-harmincz évi szender után új életre ébredhet új birtokosa kezeiben. Ez történt a múlt évben 35 éves korában meghalt Aylesford márkival is, ki módot talált rá, hogy valami 60 milliót emésztszen fel. Nem maradt a hitbizományban egyetlen fa, butor, kárpit vagy ablaküveg sem; még a diszkapu rácsát is rozda ette, 15 év óta nem volt festve. És mindennek dacára ez a különöz húsz-harmincz millióra biztosította életét különböző angol és amerikai társulatoknál, a miből aztán bonyolult pör származott. A társulatok azt állítják, hogy Aylesford márké halt meg, csak szinlelte halálát, s jelenleg Amerikában él, miután személyesen fölvetta a biztosítási díjat.

Még furesábban alakulnak a viszonyok a hitbizományi rendszer következtében a londoni telektulajdonoknál; nem kevesebbről van szó, mint arról, hogy Londonnak egész területe kéthárom család birtokában van. E családok a Westminster, Bedford és Portland hercegi családok.

Képzeljük el, hogy Budapest kevés számú hitbizománya volna osztva, egyik például magában foglalná a Dunától a kerepesi-utig eső részt, a Ferenc-, József- és Belvárost, a lánchídtól a személypályaudvarig, a másik az Andrássy-utat, a Lipót-, Teréz- és Erzsébet-városokkal, a harmadik az egész jobb partot s így tovább; minde hitbizományok pedig örökre egy-egy főnemes családot illessenek s jövedelmök eme családok képviselőinek álljanak rendelkezésére. Így áll a dolog Londonban. A Belgravia negyed teljesen a Westminster hercege, a Covent-Garden Bedford hercege, a Tyburnia a Portland herceg dominiuma.

KÖZÉP-ÁZSIAI ASSZONY.

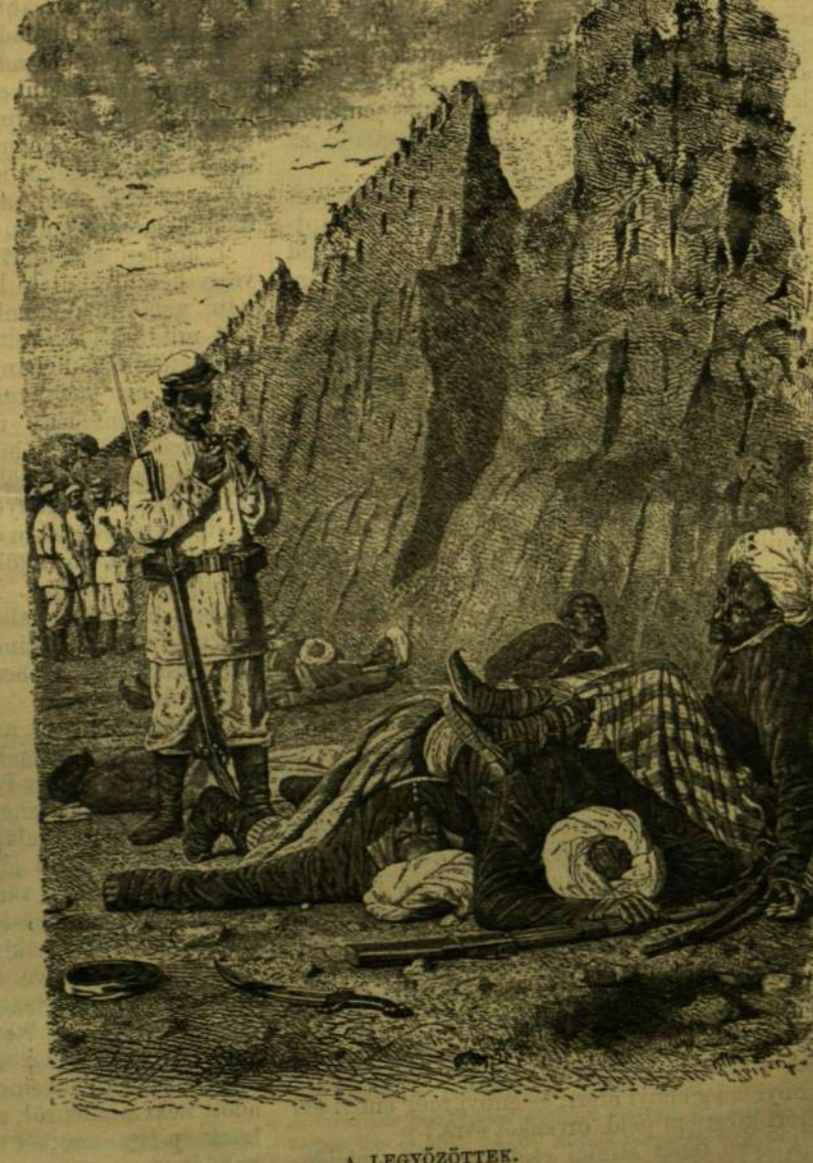
OROSZ SZOLGÁLATBAN LEVŐ AFGHÁN.

KÖBÖL KÉSZÜLT

NAZAR-EDDIN, KHADAIAR FIA.

A LEGYŐZÖTTEK.

* Egy tehéntől ma már 100 kiló vaj kikerül egy év alatt, és pedig 60 kiló a borjuellést követő 20 hét alatt s a többi az év rákövetkező részében.

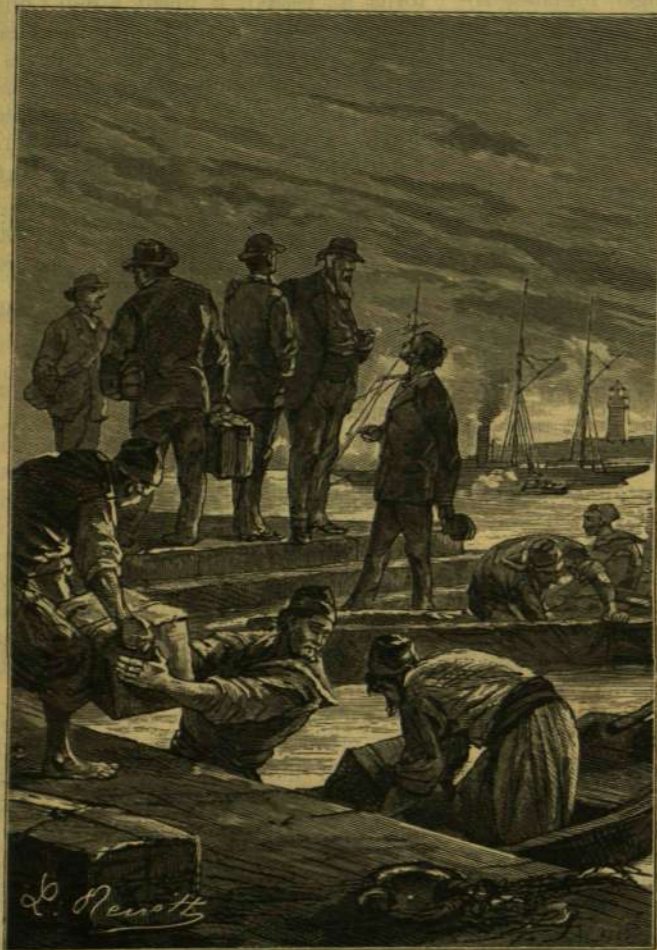
* A hatvanötödik elemet fölfedezte Winkler Klemens német tanár Freibergben egy bánya ezüstércében. Az új elem sajátságai hasonlítanak az antimonhoz és elméletileg már régen gyanították létezését.

hosszában hatvan centiméternyi, úgy hogy a leg-egyszerűbb bőrczipőt a gyárban 25 dollárért kell venni számára.

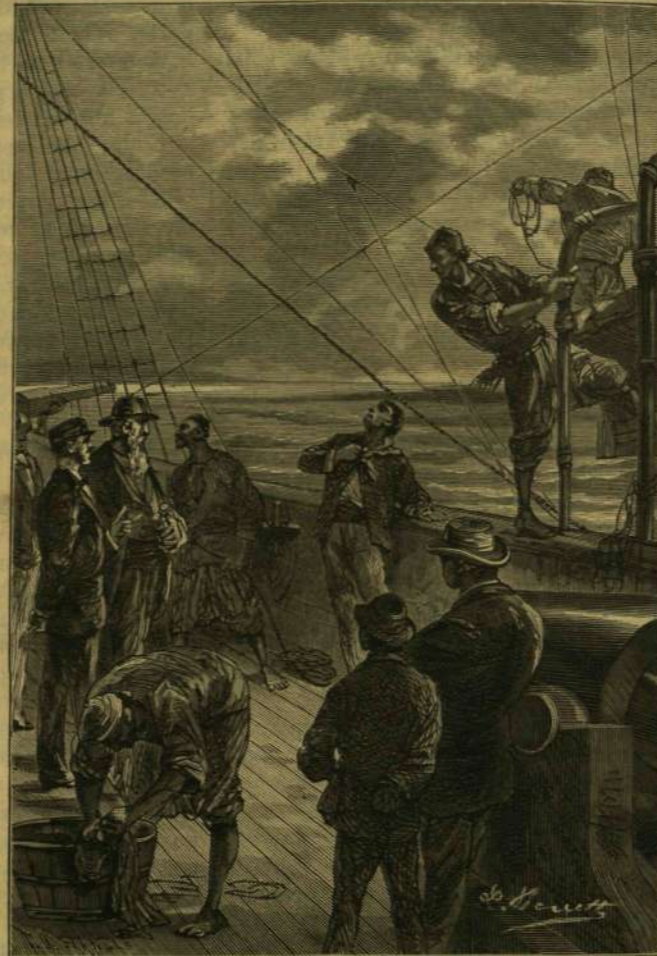
* A harisnyák használata kétszáz évvel ezelőtt még annyira korlátozott volt, hogy ezer ember közül a művelt országokban is alig volt egynek harisnyája, míg ma a megfordított arány van. Az első harisnyaszövő gépet, mely igen komplikált szerkezetű volt, Lee

ban. Az első hajózállomány Adelaideből pár héttel ezelőtt érkezett meg az angol fővárosba s kitűnő minőségben.

* Rubens egy ismeretlen képét fedezték fel az Egyesült-Államokban s onnan a rotterdami képtárba hozták. A kép Herodiást ábrázolja, a mint Keresztelő Sz. János fejét hozza; minden személy arckép. Herodes maga Rubens, Herodiás a festő második

AZ ELINDULÁS MÉG UGYANAZNAP ESTE MEGTÖRTÉNT.

AZ UTASOK FÖLMENTEK A FEDÉLZETRE.

A MANÖVER BÁMULATOS EGYÖNTETÜSSÉGGEL HAJTATOTT VÉGRE.

A HALÁSZ MINDEN BIZONYNYAL VESZVE LETT VOLNA.

SÁNDOR MÁTYÁS.

sét. Winkler az új elemet «germanium»-nak nevezte el.

* Jövedelmező nagy láb. A chicagói nők állítólagos nagy lábára, vonatkozólag egy amerikai lap a következő szatirát közli: «Chicagóban egy Miss Dora nevű előkelő eredetű leányt mutogatnak, kinek impresszáriója egy évi körútért 50,000 dollár készpénzt és egy falusi jószágot ad, azonkívül még férjjet is biztosít számára. Miss Dora alacsony, gyöngéd termetű leány, de neki van a világon a legnagyobb lába, mely

Vilmos cambridgei lelkész találta fel 1589-ben, de az előítéletek miatt Franciaországban, hová találmánya értékesítése végett ment, nagy nyomorban halt el. Később felkapták és szelvében alkalmazták gépét és csak kétszáz év múlva szorította ki napjainkban a korszövőszék, melyen egy leány egy nap 240 pár harisnya anyagát készítheti meg.

* Friss gyümölcsöt és főzeléket is szállítanak már Ausztráliából Londonba, épen úgy, mint előbb a friss húst, külön e célra berendezett jégkamrák-

neje, Fourment Ilona, a férfivendégek: Titian, Michelangelo s más híres olasz művészek.

* Az egyiptomi sphinx kiásása befejeztetett. A lábak sértetlenek, de a mell nagyon meg van rongálva s az arczról hiányzik az orr. Az egész igen művészi alkotás; az arcz komoly és méltóságos; a test nyers sziklából áll kőműves-munkával díszítve, melynek homlokzata veresre festett s az összeillesztéseknél sárga vonalak vannak.

FETIS-BÁLVÁNY-SZIKLÁK NYUGOT-AFRIKA PARTJAIN.

Nincs nép, bármely magas fokán álljon is különben a műveltségnek, mely a természetben olykor előforduló sajátságos sziklaalakokhoz valamely regét ne kapcsolna s az ily természeti tűneményekkel szemben, öntudatlanul s akaratlanul bár, sajátságos érzelmeket ne táplálna. Hazánkban is a Duna Babagáj sziklájaéhoz s a Detonátához ép oly szent borzalommal közelget a nép, mint a gömöri, bihari s máramarosi embert vagy emberi alkotásokat utánzó látzó szikla-tömbökhez, mely mind megannyi ősrégi regéknek a képviselői s természetesen alkotói is. Már a művelt görög népnél látjuk, hogy minden ily természeti sajátságosság hitregékkel függ össze. Nem esoda ennélfogva, ha a műveletlen s ép ezért babonára még inkább hajlandó néger törzseknel a sajátságos alkotású szikla-tömbök az ő isteneikről, a fetiszekről alkotott képzetekkel állanak összeköttetésben s minden ily helyen valami

kaucukot, elefántesontot s nyers aranyat hoznak. A vérmesebb németek a gyarmatnak nagy jövőt jósolnak s Hamburgban már alakult egy részvénytársaság, mely többek közt tervbe vette, hogy itt vasutat is építsen.

A fetis-sziklák a tropikus Afrika e részében nem nagy ritkaságok s általában Szenegalban s a guineai öböl környékén igen sok természeti szépség van, melyek egykor, ha e vidék tényleg bevonatik a művelődés körébe, tájképi érdekességüknel fogva turisták látogatásainak célpontjaivá is válhatnak.

AZ UJFALVY-PÁR BUDAPESTEN.

Lapunk 1880-iki folyamában már ismertettük a hírneves magyar utazót, Ujfalvy Károlyt és derék nejét, a francia származású Bourdon Máriaát, különösen megemlékezvén Közép-Ázsiában 1876-tól 1881-ig tett nagy utazásairól, melyek előkelő nevet biztosítottak számukra azok között, kik

Geduly Hermina maradandó érdemeket szereztek magoknak a fölfedező utazások terén.

Mert tudni való, hogy Ujfalvyné nem csupán a hü feleség tisztét töltte be, midőn férjének e nehéz utazásaiban osztályosa maradt, de a tudományok is jelentékeny szolgálatot tőn. Míg Ujfalvy különösen a keleti nyelvészet, a természettudományok s főként az anthropologia terén tett ez útjában beható tanulmányokat, mely szakmában kifejtett munkásságáért már 1875-ben tagja lett a magyar tud. akadémiának, továbbá a magyar, a szentpétervári, a bécsi, amsterdami, római, müncheni földrajzi s a moszkvai, berlini és bécsi anthropologiai társulatoknak: addig neje különösen a föld- és népisémet tette e nagy útjában bűvárlatai tárgyává, megfigyelte a különböző népek szokásait, életmódját, viseletét, a beutazott országok természeti tüneteit s mind ezeket élénk tollal leírva bocsátá a közönség rendelkezésére egy terjedelmes kötetben, mely képekkel díszítve magyar nyelven is megjelent a Révai-testvéreknel ily czim alatt: «Ujfalvy Ká-

FETIS-BÁLVÁNY-SZIKLÁK NYUGOT-AFRIKÁBAN.

csodás borzalom s áhitat fogja el Afrika vad lakóit.

Két ily tisztas babona tárgyául szolgáló fetis-sziklák mutatunk be most olvasóinknak. Mindkettő Nyugat-Afrika partjain emelkedik a Rio Pongonál, Faringa mellett s tájképigen igen nevezetes. Mindkettő a legújabb német gyarmaton van, mely a Sierra Leone és Gambia folyók között fekvő partvidékből egy kis terület foglal el, az ugynevezett Capatai-földet Dubrika és Bramia parti folyók között. A német gyarmat igen kicsiny, de nagy előnye az, hogy az összes afrikai német gyarmatok között legközelebb fekszik az anyaországhoz, vízben gazdag, sok erdeje van s befelé egész 7 ezer láb magasságig emelkedő hegyek terjednek el. Mult év elején foglalták el a németek egy pár itt letelepedett kereskedőház közvetítésével. Lakosai, a bámiák zuzu törzse, barátságos nép s földműveléssel és kereskedelemmel foglalkozik. A náluk letelepedett angol, francia és német kereskedők leginkább ökörbőröket, gummikopált és szezammagvakat vásárolnak össze tőlök, de a mellett fákkal is jó üzleteket csinálnak s a kávétermelés folyását emelkedőben van. A belföldről, mely a Kerry hegységen túl még alig ismeretes, karavánok

tudományos czélból tesznek nagy, sok fáradalommal, sőt gyakran életveszedelemmel is járó utazásokat.

Ujfalvy Károly hazánkfia, ki 1867 óta lakik Franciaországban s ott mint tanár működött, a francia kormány megbízásából tette utazásait Közép-Ázsiában. 1876 augusztus 10-ikén hagyta el Páris s utba ejtve hazáját, Lengyelországon, Finnlandon, európai Oroszországon keresztül, Orenburgon, Kasanlikon át a kirgiz sivatagba, onnan Taskendbe, majd Közép-Ázsiá klasszikus földjére, Szamarkandba hatolt, honnan aztán utazása tulajdonképi czéljára, Ferganába ment s meglátogatva Khokandot, visszatért Szibériába, fölhatolva annak nyugati részeibe. Majd Kuldsán és a baskirok földén keresztül visszatért Szent-Pétervárra. 1880-ban a turkoman sivatagot járta be s három hó múlva Indiát, majd Kasmirt és Kis-Tibetet.

Es e nagy útjában mindenütt hű társa volt neje, Bourdon Mária, megosztva férjével a nehéz fáradságokat s méltóképen sorakozva ama bátor szívű nőkhöz, kik, mint Brassey asszony, Pfeiffer Ida, Tinné Alexandrina, vagy az afrikai nagy tavak híres kutatójának, Baker Samunak pesti születésű neje s a szintén budapesti Tauscherne

roly utazása Páristól Szamarkandig a Ferganah, Kuldsza és nyugati Szibéria. Egy párisi nő úti élményei. Irta Ujfalvy-Bourdon Mária. 1885.

A magyar földrajzi társaság, elnökei, Humfalvy János és Vámbéry Armin által, meghívta a tudós utazó párt Budapestre, egy tudományos fölolvasás megtartására. Készségesen feleltek meg a kérésnek, csak hogy Ujfalvy veszélyes szembaja miatt nem teljesíthette a társaság ohajtását s annak helyette megfélelni neje vállalkozott.

E hó 30-án tartott meg az érdekes fölolvasás egyetemünk vegytani intézetének nagy termében francia nyelven, érdekes képmutatóványokkal. Ujfalvyék ugyanis fényképező készüléket is hordtak magokkal utazásukban s igen sikerült képeket vettek föl a közép-ázsiai műemlékekről, romokról, népviseletekről, népalakokról, stb. E képekből többet most villamos világítás segélyével előidézett projekciók útján mutattak be a fölolvasás alatt, az ismert ködfátyolképek módjára egy 20 négyzetméternyi fehér lepelre vetetvén azok színes árnyképeit.

Az érdekes fölolvasás tárgya, természetesen, nagyobb részletességgel és körülkényességgel, ugyanabból az utazásból volt véve, mely a fennebb említett nagy munkában van leírva.

